

Jogtudóst ünnepelünk

Örvendetes és biztató, hogy Takács Lajos egyetemi tanár személyében most a jogtudomány hazai magyar művelőjét érte megtiszteltetés, mégpedig nemcsak a *Dreptul internațional public* című, Marțian I. Niciuval együtt szerzett szakmunkának a Románia Szocialista Köztársaság Akadémiája Bärnuțiu-díjával történt kitüntetése révén, hanem a Tudományos Erdem érdemrend első fokozatának formájában is, melyben a tudós szerzőt születése 70. évfordulóján államunk elnöke részesítette. A kitüntetett személyében nemcsak a jogtudomány szakszerű művelőjét, hanem a szocialista jognak a nemzetiségi közéletben helyet találó gyakorlati művelőjét is ünnepeljük.

Takács Lajos szakmunkássága ott gyökerezik Jakabffy Elemér egykor nemzetközileg is szerepet játszó *Magyar Kisebbség* című lugosi folyóiratában, melynek már fiatalon munkatársa, antifasiszta irányzatának több más jogász nemzedéktársával együtt folytatója volt. Ez a jogászcsoporthoz játszott szerepet a felszabadulás után a Magyar Népi Szövetségben, hozzájárulva a honi magyar nemzetiség fejlődésének szükségleteit és lehetőségeit a népi demokratikus Romániában szabályozó törvénykezés kidolgozásához.

Nemcsak a szocializmus belső konszolidációjának, hanem a hármaskör világ — a tőkés országok, a szocialista tábor és az el nem kötelezett harmadik világ — együttélésének s az ENSZ jegye alatt kialakult együttműködésének is mértéke, eszköze, feltétele, szabályozója a jog: az optimális viszonylatok közösen elfogadott és igénybevett törvényesítése. Nem elaggott, hanem az új körülményekkel együtt korszerűsödött tudomány a jogtudomány, s természetesen romániai magyar nemzetiségünk sokoldalú szellemi fejlődésében is rendkívül nagy a jelentősége.

Ma Takács Lajos személyében tisztelhetjük a nemzetközi jog és a belső hazai nemzetiségi jogszabályozás szakemberét, s örömmel csatlakozunk jókívánságainkkal mind pártunk és kormányunk, mind az RSZK Akadémiája elismeréséhez.

KORUNK

Véleményem szerint . . .

Szeretném rehabilitálni a házibulit.

Ami persze — számolok vele — nem éppen hálás vállalkozás. Sőt, sokakból bizonyára visszatetszést vált ki vagy éppen visszavágást, miként két évvel ezelőtt is, amikor sok évtizedes népdaléneklésem — és hírverésem — mérlegét készítve a *Korunkban* megállapítottam, hogy a fiatalágnak bizony csak a kisebbik része éneklé a népdalt, nagyobbik fele a beatzene híve. Akkor Beke Mihály azt írta az *Igazságban*, hogy utat tévesztettem. Baráti beszélgetésben megkérdeztem tőle, kiket ismer, akik a népdal hívei? Középiszkolás osztálytársaira hivatkozott. — Szélesebb kört mondj! — Háát... egyetemista barátaim. — Még tágabb kört! — Háát... még... még műegyetemistákat is hallottam népdalt énekelni.

Ezzel végképp megnyugtató. Ha már a műegyetemisták milliós tömegei is népdalt énekelnek, semmi hiba. Legfeljebb reálpolitikai érzékünk sántít. De alaposan. Gyermeteg együgyűséggel azt hisszük, hogy baráti körünk azonos a szélesebb tömegekkel, s az iskola hatása olyan erős, hogy nyomban követésre talál az esztergályosok és ácsok, a gazdálkodók és kubikosok között.

Jobb szembenézni a valósággal, mint álmok, vágyak igézetében élni és légvárépítés, hiú reménykedés, vagy ami még rosszabb, előkelő elitelés, fölületes elzárkózás helyett hasznosabb a józan tényfölmérésre alapozott cselekvés.

Bevallom, magam is idegenkedem a hét falura szóló muriktól, amikor „Hencidától Boncidáig folyik a sárگا lé”. E nagy lagziknak nemcsak az a céljuk, hogy két fiatal egybekelését emlékeztessék, ünnepélyessé tegyék, hanem az is, hogy megmutassuk az új nagyestélyi ruhát, az új kocsit vagy az új szeretőt. És egyetértek Vasas Samuval vagy Csép Sándorral abban is, hogy — sajátos módon — az egyik vidéké népe óriási menyegzők, keresztelők, névnapok, halotti torok rendezésére pazarolja erejét és javait, ahelyett hogy a gyermekek nevelésére fordítana nagyobb gondot.

Mégis, mégis, érdemes ezekre a multságokra jobban odafigyelnünk. Az elmúlt hónapokban úgy alakult, hogy jó néhány eljegyzésen, esküvőn, születésnap mulatságon vettem részt mint barát, ismerős, rokon vagy násznagy, városon és falun, székelyek és bihariak, aranyosmentiek és kolozsváriak között. Hosszú évek óta nem táncoltam, daloltam efféle görbe napokon, s ennek köszönhetően meglepett, újszerűen hatott rám, s elgondolkoztatott.

Mindenekelőtt az lepett meg, hogy az emberek mennyire komolyan veszik a szertartást. A menyasszonyi fátylat, a koszorút és sok egyebet én mindig nevelés-egyes cifraságnak tartottam, az atyai áldást pedig ókori blöffnek. De azt kellett látnom, hogy az érettségizett, sőt egyetemet végzett fiatalok is áhitattal hallgatták a legénybúcsút s a leánybúcsúztatót, igényelték szüleik áldását, elvárták a násznagytól, hogy meleg szavakkal köszöntse őket, s a különféle beszédek, köszöntők során, bizony nemcsak az öregasszonyok szípoztak és törülgették a szemüket, hanem jó néhány férfi is. Aztán akkurátusan, tekintélyt parancsolón látta el dolgát a két vőfély vagy a lakodalom-gazda, ünnepélyesen vonultak végig az utcán a menyasszony és vőlegény mögött párjuk karján a koszorúslányok, s amikor kattogni kezdtek a fényképezőgépek, mindenki arra fordult, helyezkedett.

Mindemögött vajon mi van? Egy és más, persze, világos. Majd mindenki szeret szerepelni, és a legtöbb embernek jólesik, ha őt vagy a hozzá közelállót ünnepelik. Az is nyilvánvaló, hogy az ember szívesen tölt el vidám társaságban egy estét-éjszakát — hogy a fiatalok táncoskedvéről ne is szóljak. Mi hoz össze azonban 140-150 embert egy esküvőre s több tucatot a születésnapra? S mi készíti a legtávolabbi rokint is, hogy csak úgy szórja a százásokat a menyasszonytáncban?

A szociológia rámutat, hogy akárcsak a kocsit, a nagy ház vagy a hétvégi nyaraló, úgy ma az ünneplés is státuszszimbólum. Az, hogy születésnapján ki köszönti föl az embert, hogy hányan jönnek el a keresztelőre, milyen ajándékkal állítanak be, és meddig maradnak — rangot, módosságot, társadalmi hovatartozást jelez ma már a havasi pásztornál éppen úgy, mint valaha a főuraknál.

Azonban másról is van szó. Az emberek gyakran vesznek részt megbeszéléseken, értekezleteken, tanácskozásokon, tehát szervezett, hivatalos, fegyelmezett gyűléseken, amikor még a hozzászólásukat is, nemcsak a főjelentést, előre megfogalmazták és fölolvassák. Kivánczunk hát másféle összejövetelekre, nem hivatalosakra és nem fegyelmezettekre, ahol tereferálni lehet, dalolni, táncolni és kurjongatni. Hogy más arcunkat mutathassuk meg, nem a gyárbelit, s más köntöst, nem a munkaruhát, másik hangunkat, nem a fölözalásra csiszoltat.

Feljött a napja, akárcsak a régi ruháknak, bútoroknak, varrottásoknak, bokályoknak, úgy a régi ünnepeknek, szokásoknak, szertartásnak is. Van ebben sok az ösök tiszteletéből, hagyományápolásából, de egyéb is, amit éppen az ellenkező pólus, a modern életmód követel. A futószalag mellett a munkás nem beszélgethet a legközelebbi szomszédjával sem, s a normás munka sem igen ad időt egy kis eszmecsere. Az építőtelepeken a kőművesek, kubikosok, ácsok még eldiskurálhatnak, de a sofőrök, darukezelők, traktorosok, úthengerlők hogyan kiabálják túl a gépek dűbörgését? A gépesített munkahely bizony egyre kevésbé lehet az emberi érintkezés színtere. De elszigetel a blokklakás is. Nem tudom, ki lakik a falon túl, a közvetlen szomszédomban, mert más lépcsőházhoz tartozik, amely az épület ellenkező oldalára nyílik, de a négy-öt emelettel feljebb lakókat már a mi lépcsőházunkból sem ismerem. Hol adódik hát lehetőség a társalgásra, kötetlen beszélgetésre, fesztelen magatartásra, ismerkedésre, táncra, éneklésre vagy nevetésre? Marad a házbüli.

Van azonban a kérdésnek nemzetiségi vonatkozása is. Ez különösen a szórványvidékeinken mutatkozik meg, ahol elenyésző a számunk. Ott a műhelyben és a mezőn, a villamoson és a kenyérüzletben, óvodában, iskolában, munkatársainkkal, a kiszolgálólánnyal, a pincérral vagy a pénztárosnővel más nyelven beszélünk, s ezek után csak természetes, hogy keressük az alkalmat és a helyet, ahol és amikor nagyobb társaságban (nem csupán a családban) anyanyelvünkön beszélhetünk,

rigmusokat fújunk, csujogatunk és szavalunk, köszöntünk és énekelünk, a mi táncainkat járjuk, a mi szokásainkat gyakoroljuk. Érdemes fölfigyelni arra, amit a két háború közti ismert közíró, Krenner Miklós hangoztatott: a nemzetiségi létben a kisebb társaságoknak, meghittebb köröknek, a családi, szomszédsági, baráti csoportoknak, összefüveteknek, ünnepi alkalmaknak nagyobb a jelentőségük, mert lehetőséget nyújtanak az anyanyelv ápolására, a kulturális hagyományok folytatására, az egyedek vagy kisközösségek közeledésére, ily módon az anyanyelvű művelődésre, nevelésre, szellemi épülésre.

Igy aztán sajátos helyzet áll elő: míg egyfelől a kombájnok megszüntetik a régi aratóünnepségeket, mialatt a konfekció kiszorítja a fonást, szövést s a kapcsolódó szokásokat, addig az eljegyzéshez és a házassághoz, a születéshez és a halálórához, névnapokhoz, tehát az örök emberi viszonylatokhoz kötött szertartásokat, a munkásmozgalmi és nemzeti ünnepeket sokkal inkább megüljük és megtartjuk, mint bármikor. (Megvan hozzá anyagiakban is, ami kell.) Ezen az alapon pedig megnő a becsületük azoknak a kereteknek, módozatoknak, formáknak, eszközöknek, amelyek segítségével a különféle összefüveteket ünnepélyessé és meghitté, színessé és emlékezetessé tudjuk tenni. Igen, mert mindez hozzátartozik életünknek nemcsak érdekesebbé és változatosabbá, de tartalmasabbá tételéhez is.

Lehet ugyanis üresen átfecsegné egy éjszakát, de magasabb beszélgetést is lehet folytatni. Lehet könnyet fakasztó érzélgős nótákat végigsírni, csupa híg kuplét fújni, de lehet szép, kedves, vidám vagy borongó dalokat énekelni, lehet sületlen vicceket eregetni, artikulálatlanul üvöltöni, de csípős, fűszeres, szellemes csujogatókat, mondókákat is hangoztatni.

Hadd lám, miként vigadsz, hogyan táncolsz, énekelisz (és mit), mi módon köszöntöd a násznépet avagy születésnapját ülő barátodat, és — megmondom, ki vagy. Igen, a vigalom vagy a szomorú alkalom, az esküvő vagy a temetés, a házavatás vagy a születésnap, általában az ünneplés, szertartás jellemző egy népre, nemzetiségre, társadalmi osztályra, nemzedékre, falura, utcára, rokonságra, családra, egyénre. Ez nem új dolog, tudtuk eddig is, de a szellemi és tárgyi néprajz, a zenekutatás vagy a szociológia inkább a munkához, a vallásos ünnepekhez, a természeti fordulópontokhoz fűződő kultikus cselekedetekre, rituális megnyilvánulásokra figyelt. Új dolog azonban a házi mulatságok, rítusok és szertartások nagy száma, óriási mérete, gyakorisága, intenzitása s mindenekelőtt a megnőtt jelentősége, fontossága. Ezt már nem lehet legyintéssel, lenézéssel vagy ignorálással elintézni. Ellenkezőleg, sokat, nagyon sokat kell tennünk avégett, hogy a házi mulatságok (amelyek nem minden esetben ostoba bulik, ivászatok, tobzódások) minél tartalmasabbak, ünnepélyesebbek, nevelő hatásúak legyenek.

Arra az ismert igazságra emlékeztetnék, hogy ahol nincs kultúra, oda behatol a tudatlanság, műveletlenség, ahol nincs jóérzés, ott helyet vacol magának az izléstelenség, a giccs, ahol nincs tartásosság, ott züllés, jellemtelenség üti föl a fejét.

Hogy a mulatságok tartalmasabbá tétele végett mit lehetne tenni, arról más alkalommal szólnék.

Hered, ferdő

Múzeum — közművelődés

Nemrég igen meggondolkoztatott egyik tanár ismerősöm, mondván, hogy tanítványai próbálták lebeszélni: ne vigye őket múzeumba, tartsák meg a történelemórát inkább fenn a vártetón, az ásatásoknál... A magyarázkodás: mert a bőséges cserépedény- és közszerzám-leletekben elvész a gyerek-tanuló; a tárgyalt középkorhoz pedig alig találni egy-egy fényképillusztrációt. Hogy tanár kollégám megtalálta-e a módját annak, miként lehet és kell kialakítani már a kisiskolásban a tárgyi emlékeink iránti tiszteletet, nem tudom; megtörténhetik, hogy a vidéki kisváros múzeumát éppen a tanulók ösztönzésére (s miért ne: az ő segítségükkel!) teszik majd „otthonosabbá”, élőbbé. Mert erről van szó. (Erről is.) De az is igaz, hogy több ezer múzeumunk közül nem egy, nem kettő reked meg, torpan meg

egy-egy kor határán vagy éppenséggel ama korszak problematikusságánál — s úgy igyekszik áthidalni azt, mint ahogy különben maga a „szárnyas idő“ teszi.

Megoldás rengeteg van, nyilván, akárcsak ellenpélda is a fentiekre. Az lehet nyugodt, akinek rendben van a szénája, aki megtette a tehetőt, hogy gyerekeink történelemoktatása még az ilyen kis bökkenőktől is mentes legyen... Hogy osztályteremmé, műhellyé válhasson maga a múzeum is, ha arra épp szükség van... Hogy emberközelbe kerülve, az élethez, a mához tudjon férkőzni a történelem.

Élőbbé tenni a múzeumot? Igen. Járhatóbbá. Tudok olyan iskoláról, amely felszabaduló természet átadta a terjeszkedő helyi múzeumnak; benyitottam iskola-múzeumba, ahol a vidék egykori viseletét tanulmányozta-fürkészgette az egyik kézimunkázó csoport; mások képiállítással próbálták mindennapibbá tenni a hideg termeket. Mert járhatóvá kell válniuk a múzeumtermeknek, hogy otthonosabban mozogjunk-mozoghassunk történelmünkben. Az időben — ma és a jövőben is — elbizonytalanodhat a lépés, ha az indításkor valami hiba csúszik be; vigyáznunk kell hát arra, hogy a jövő generációk pontosan tudjanak tájékozódni az időben, hogy minél pontosabban tudják betájolni a maguk, a magunk állásait. Történelemben, kultúrában. Hallom, szemfüles angol történelemtanárok tesztlapokkal, füzetekkel indítják a — múzeumoktól irtózó — diákságot múzeumokba önálló, felfedező utakra — csoportos „látogatások“ helyett; magad figyelj meg és írd le (mondjuk) a viking hajót... vagy Shakespeare-nek ebben és ebben a drámájában emlegetett trónszéket... azt a gőzgépet... Cromwell naplóját... Hogy önmaguktól adódnak a hazai példák? Igen, csupán túlon túl intézményesített a mi szabad átjárásunk a múzeumokon — a beléptidijától a benyomás-naplóig. Az hiányolható, ami országos méretekben bontakozó művelődési közéletünk egyik igen hathatós eszközévé lenne hivatott tenni a múzeumokat (és könyvtárakat is — a könyv múzeumait!); az élő időbe való termékenyebb belekapaszkodás. Ahogy a kézdívsárhelyi múzeum teszi a nemrég alakult Gábor Áron művelődési körrel; amiként a kövendi népfőiskola pár hónapos falumúzeuma szervezi tevékenységét.

Nyílnak meg a múzeumok kapui nem csupán a látogatók, de az irodalmi kerekasztalok, író-olvasó találkozók, képzőművészek tárlatai előtt egyaránt. Hogy bátran léphessen be majd a diák a megilletődést sugalló falak közé — ötlük fel bennem a gondolat, miközben a sepsiszentgyörgyi Székely Múzeum képiállításán okulok (Szolnay festményei), míg egy emelettel lennebb, a néprajzi részlegen vadszőlőinda feszíti a rozsdabarnás kazettamennyezetet. Mintha a természet már régen lemondott volna a tisztelettudó tartózkodásról.

Bencsik János grafikája

Bencsik János grafikája